

تغییرات ژئوپلیتیک در حال ظهور در شاخ آفریقا

منطقه شاخ آفریقا اخیراً در پی امضای دو توافقنامه، شاهد شکل‌گیری طوفانی دیپلماتیک بوده است که باعث شد دو مسئله منطقه‌ای اهمیت بیشتری پیدا کند: تمایل دیرینه اتیوپی برای دسترسی به دریا و وضعیت نامشخص سومالی‌لند. پرداختن همزمان به این مسائل به دلیل تنش‌های منطقه‌ای و ژئوپلیتیک نظیر درگیری اتیوپی-تیگری، جنگ داخلی سودان و ادامه تنش‌ها بر سر ساخت سد بزرگ رنسانس توسط اتیوپی بر روی رود نیل کاری دشوار است. شاخ آفریقا در حال تجربه موجی از تغییرات ژئوپلیتیک است. در تاریخ اول ژانویه ۲۰۲۴، اتیوپی، پرجمعیت‌ترین کشور محصور در خشکی جهان، توافقی مقدماتی را با سومالی‌لند امضا کرد که دسترسی مستقیم به دریای سرخ را برایش فراهم می‌کند. انتظار می‌رود سومالی‌لند ۲۰ کیلومتر از خط ساحلی خود را برای یک دوره ۵ ساله به آدیس‌آبابا اجاره دهد. در عوض، اتیوپی می‌تواند اولین کشور جهان باشد که منطقه مستقل خودخوانده سومالی‌لند را به رسمیت می‌شناسد. این توافق تنش‌ها را در منطقه تشدید کرده و دولت فدرال سومالی و گروه الشباب آن را محکوم کرده‌اند. در عین حال سومالی و ترکیه یک توافق جدید شراکت دفاعی و اقتصادی را امضا کرده‌اند که ابعاد دریایی قابل توجهی دارد. سومالی در یک موقعیت راهبردی مهم در اقیانوس هند واقع شده است و در مسیرهای حیاتی کشتیرانی قرار دارد. بنابراین، ظرفیت و مؤسسات دریایی قوی‌تر برای سومالی بسیار اهمیت دارد. انتظار می‌رود بر اساس این توافق ۱۰ ساله که در تاریخ ۲۱ فوریه ۲۰۲۴ امضا شد، ترکیه آموزش، تبادل اطلاعات ظرفیت‌سازی دریایی را در ازای دریافت ۳۰ درصد از درآمد دریایی حاصل از فعالیت‌های انجام گرفته در منطقه انحصاری اقتصادی سومالی (EEZ) به عهده بگیرد. وجود منطقه وسیع انحصاری اقتصادی سومالی همچنین به این معنی است که این کشور دارای یک حیات دریایی غنی است و ممکن است دارای ذخایری غنی از منابع هیدروکربن باشد. به همین دلیل ترکیه علاوه بر این توافق دفاعی، یک توافق همکاری نفت و گاز طبیعی را نیز در تاریخ ۷ مارس ۲۰۲۴ با سومالی منعقد کرد. شاخ آفریقا به دلیل ارزش ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیک خود برای قدرت‌های خارج از این قاره منطقه‌ای متمایز محسوب می‌شود. چالش‌ها و مشکلات ژئوپلیتیک شاخ آفریقا شامل اختلافات ارضی، رقابت برای منابع کمیاب، اختلافات قومی و قبیله‌ای، بی‌ثباتی سیاسی، نابرابری اقتصادی، فشارهای پناهندگان و مهاجرت، نفوذ خارجی، مسائل فرامرزی و تغییرات اقلیمی و تخریب محیط زیستی است. مناقشه اتیوپی-تیگری، جنگ داخلی سودان، ساخت سد رنسانس توسط اتیوپی و مناقشات بر سر این مسئله با مصر و سودان و اختلافات در دریای سرخ توسط حوثی‌ها و دزدان دریایی اهمیت بسیار دارد. رویکردهای دولت‌محور برای حل و مدیریت مناقشات در شاخ آفریقا به دلیل جریان‌های متعدد خشونت و بی‌ثباتی که به فراتر از مرزها کشیده می‌شود، تضعیف می‌شود. منطقه همچنین شاهد اشاعه پایگاه‌های نظامی خارجی است که به منبع تنش برای کشورهای منطقه تبدیل شده است. کشورهای خاورمیانه نقش برجسته‌ای را در سیاست‌های اتخاذ شده در شاخ آفریقا ایفا می‌کنند. رقابت بر سر استفاده از رود نیل حل نشده باقی مانده است، در حالی که درگیری‌های مسلحانه قابل توجه در سودان، سودان جنوبی، سومالی و یمن همچنان ادامه دارد. بازیگران خارجی مانند چین قبلاً ظرفیت و اشتباهات شدیدشان را برای حضور و نفوذ قوی‌تر خود در شاخ آفریقا یا انبوهی از سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی و نظامی نشان داده‌اند. روسیه نیز، تا حدی کمتر، منافع خود را در این منطقه حفظ و اغلب به شکلی فرصت‌طلبانه تلاش کرده است تا بر احساسات ضدغربی در این منطقه سرمایه‌گذاری کند. بنابراین شاخ آفریقا به عنوان یک نقطه کانونی برای رقابت قدرت‌های بزرگ در حال ظهور است. مسائل مطرح شده بجز آن‌ها در هم‌تنیده‌ای را که شاخ آفریقا با آن مواجه است به تصویر کشید.

روایت روزنامه نگار

ندا الساوی

خبرنگار نیولاینز در مصر

۱۰ فوریه، رجایی و اسماء شالایل بیش از ۳۰ هزار دلار برای مجوز خروج از غزه با پنج فرزند خود پرداختند و از طریق گذرگاه رفح به مصر فرار کردند.

اسماء ۵۱ ساله می‌گوید: «ما خوشحال بودیم که از جنگ، مرگ و ویرانی گریختیم اما از نظر روانی این فرار به این معناست که شما می‌روید و ممکن است دیگر هرگز برنگردید. ما آمبولانس‌های زیادی را دیدیم که حامل افرادی بودند که در وضعیت وحشتناکی به سر می‌پرند. خدا را شکر که ما خوب هستیم.»

عبدالفتاح السیسی، رئیس‌جمهور مصر چندین بار گفته است که ورود به مصر به‌هیچ‌وجه راه‌حل مردم محاصره‌شده، گرسنه و آواره‌ی غزه نیست. در اجلاس صلح قاهره در اکتبر گذشته، وی با ایراد یک سخنرانی، موضع خود را به صراحت بیان کرد و گفت: حل مسئله فلسطین بدون در نظر گرفتن راه‌حل عادلانه اتفاق نمی‌افتد و این راه‌حل تحت هیچ شرایطی قرار نیست به ضرر مصر باشد. «او ۲۴ مارس پس از عیادت از مجروحان فلسطینی در بیمارستان عمومی آریش به همراه آنتونیو گوتش، دبیرکل سازمان ملل، این حرف خود را تکرار کرد. سیسی در بیانیه‌ای به نقل از روزنامه دولتی الاهرام گفت که مخالفت وی با اسکان آوارگان فلسطینی غزه در مصر «صریح و قاطعانه» است.

اما وضعیت میدانی در غزه وخیم است. با ادامه جنگ، سازمان ملل و سازمان‌های مختلف امدادرسان تخمین می‌زنند که حداقل ۱/۷ میلیون نفر یا ۸۵ درصد از جمعیت غزه، از خانه‌های خود آواره شده‌اند. شمال غزه که ارتباطش با کامیون‌های کمک‌رسانی قطع شده، در آستانه قحطی است. وزارت بهداشت غزه تخمین می‌زند که حداقل ۳۴ هزار فلسطینی کشته شده و نزدیک به ۸۰ هزار نفر زخمی شده‌اند. کسانی که منابع مالی برای پرداخت هزینه‌های نجومی دریافت مجوز عبور از مرز را دارند، با در نظر گرفتن احتمال واقعی مرگ بر اثر گرسنگی و یا حملات هوایی اسرائیل، تلاش می‌کنند به مصر بگریزند در حالی که می‌توانند اسرائیل ممکن است هرگز اجازه بازگشتشان به غزه ندهد.

سخنگویان کابینه اسرائیل در گفت‌وگو با رسانه‌های بین‌المللی بارها تاکید کرده‌اند که جنگ غزه علیه حماس است نه علیه مردم غیرنظامی. آنها می‌گویند که اسرائیل تمام تلاش خود را می‌کند تا از آسیب رساندن به غیرنظامیان جلوگیری کند. با این وجود، اسرائیل مرزهای خود را به روی غیرنظامیان غزه که در یک منطقه جنگی گرفتار شده‌اند، بسته است. به استثنای اقلیت کوچکی از مردم غزه که تابعیت اسرائیلی دارند، تنها گزینه برای غیرنظامیانی که می‌خواهند غزه را ترک کنند این است که از طریق رفح به سمت مصر حرکت کنند. دیاب‌الروح، سفیر فلسطین در مصر، در یک کنفرانس مطبوعاتی در قاهره گفت که نزدیک به ۸۵ هزار فلسطینی از ۷ اکتبر تا پایان ماه مارس وارد مصر شده‌اند. او گفت که روزانه به‌طور متوسط ۷۰۰ فلسطینی از رفح به سمت مصر عبور می‌کنند.

کسانی که وارد قاهره شده‌اند می‌گویند که شکل وحشیانه جنگ فعلی با تهاجمات نظامی قبلی اسرائیل قابل مقایسه نیست. آنها آسیب دیده‌اند و اغلب پس از هزینه کردن پس‌انداز خود برای خرید مجوز عبور، فقیر شده‌اند و بدون دارایی، بدون شغل و بدون هیچ چشم‌اندازی از آینده وارد مصر می‌شوند. تنها چیزی که به دوش می‌کشند بار نگرانی برای عزیزان‌شان و خانه‌هایی است که ترک‌شان کرده‌اند. خانواده شالایل در ۱۱ اکتبر خانه خود را در شهر غزه ترک کردند. آنها فقط پاسپورت و تعدادی لباس برداشتند و معتقد بودند که به‌زودی باز خواهند گشت. اما بعداً متوجه شدند که ساختمان آپارتمان‌شان با خاک یکسان شده است. در طول هفته اول جنگ، آنها پنج بار نقل مکان کردند. اول به خان‌یونس و در نهایت به مدرسه‌ای در رفح؛ جایی که تمام خانواده در اتاقی به مساحت ۱۲ مترمربع زندگی می‌کردند.

قبل از جنگ، رجایی ۶۰ ساله، متخصص پوست و صاحب زمین کشاورزی بود. اسماء در مدیریت پروژه یا سازمان‌های غیردولتی کار می‌کرد. پسر آنها «عمر» که ۲۷ سال دارد، هنرمند دیجیتال بود و به‌تازگی استودیوی خود را تأسیس کرده بود. «برا» ۲۴ ساله، از دانشگاه ویران‌شده‌ی الازهر در غزه فارغ‌التحصیل شده بود و قرار بود در ۱۷ اکتبر اولین قرارداد کاری رسمی خود را به‌عنوان مترجم امضا کند. «آیا» ۱۷ ساله و «عبدالرحمن» ۱۴ ساله دانش‌آموزان دبیرستان و پیانیست‌های با استعدادی بودند. خانواده تصمیم گرفتند غزه را ترک کنند زیرا جایی یک بیماری مزمن پزشکی دارد و عمر در سال ۲۰۲۰ به سرطان مبتلا شده بود، بنابراین هر دو به مراقبت‌های پزشکی و داروی تخصصی نیاز داشتند.

اسماء به توضیح اینکه جنگ تمام‌داری‌های مالی آنها از جمله خانه و زمین آنها را نابود کرده است، گفت: «تصمیم دشواری بود. رفتن به تبعید، نامنی مالی وحشتناکی را به همراه خواهد داشت. به این دلیل که آنها باید ۳۲ هزار و ۵۰۰ دلار برای پرداخت هزینه‌های مجوز عبور از رفح و ورود به مصر جمع می‌کردند. یعنی ۵ هزار دلار برای هر یک از اعضای خانواده بالای ۱۶ سال و ۲ هزار و ۵۰۰ دلار برای عبدالرحمن

۱۴ ساله. این خانواده خوش‌شانس بود که دوستانی داشتند که قبل از آنها به مصر آمده بودند و توانستند به آنها کمک کنند تا یک آپارتمان مبله در منطقه شهرک پنجم قاهره پیدا کنند. رجایی گفت: «ما از بزرگی قاهره شوکه شدیم. شهر غزه نصف شهرک پنجم است.»

«عبدالرحمن» و «آیا» اکنون با ابتکاری که توسط تشکیلات خودگردان فلسطین در کرانه باختری راه‌اندازی شده است، به‌صورت آنلاین به مدرسه می‌روند. عمر توانسته است برخی از کارهای دیجیتال را از راه دور انجام دهد. اسماء و رجایی در تلاشند تا بفهمند که چه کاری می‌توانند انجام دهند. آنها در حال بررسی راه‌اندازی یک کسب و کار تهیه غذا برای تأمین هزینه‌های زندگی هستند.

فلسطینیانی که در مصر هستند تحت نظارت کمیساریای عالی پناهندگان سازمان ملل قرار ندارند. در همین حال، آژانس امداد و کار سازمان ملل متحد برای آوارگان فلسطینی در خاور نزدیک فقط در اردن، لبنان، سوریه، غزه، کرانه باختری و اورشلیم شرقی فعالیت می‌کند نه در مصر. سحر الجبوری، رئیس دفتر نمایندگی آنروا در قاهره می‌گوید: «ما در مصر مأیوس‌تری نداریم. بدون کمک یک آژانس بین‌المللی یا دولت مصر، فلسطینی‌های غزه که در مصر هستند، اغلب برای حمایت مالی به افراد، مؤسسات خیریه خصوصی و سازمان‌های مردمی وابسته هستند. حتی مراقبت‌های پزشکی آنها اغلب توسط حامیان مالی فردی و شرکتی پوشش داده می‌شود.»

جامعه مدنی مصر برای پر کردن این خلأ وارد عمل شده است. یکی از این ابتکارات «شبکه فلسطین» است. این ابتکار شامل گروهی از مادران قاهره‌ای آمریکایی، فلسطینی و مراکشی است. این شبکه در ماه ژانویه برای جمع‌آوری کمک‌های مالی و ارتباط نیازمندان با حامیان مالی راه‌اندازی شده است. آنها مرکز لباس را در یک واحد آپارتمانی در حومه قاهره برای خانواده‌های آواره غزه افتتاح کردند تا از بین لباس‌ها و کفش‌های اهدایی انتخاب کنند.

اتاق‌های این واحد مملو از خانواده‌هایی بود که اقلامی را انتخاب می‌کردند. برخی از داوطلبان اطلاعات افرادی را که تازه وارد شده بودند ثبت و ضبط می‌کردند. بیشتر داوطلبان اهل غزه هستند که در ابتدا برای کمک به خانواده خود به این مرکز مراجعه کرده بودند و حالا به کسانی که بعد از آنها آمده‌اند کمک می‌کنند. سازمان‌دهندگان تخمین می‌زنند که

حدود هزار و ۲۰۰ فلسطینی از طریق این مرکز که روزانه به ۱۰ تا ۱۴ خانواده خدمات ارائه می‌دهد، خدمات می‌گیرند. استفانی هوپر، ۵۸ ساله، یکی از بنیانگذاران این شبکه می‌گوید: «بسیاری از مردم به اجاره، به غذا و به ملزومات دیگر نیاز دارند؛ آنها هیچ چیز ندارند. به همین دلیل ما شروع به کار کردیم. ما می‌خواهیم مردم بتوانند با عزت زندگی کنند.» هوپر، یک آمریکایی است که با یک زن مصری ازدواج کرده است و از سال ۱۹۸۸ در قاهره زندگی می‌کند. او می‌گوید که این شبکه که درخواست کمک شفاهی از سوی یک خانواده آغاز به کار کرد. کار بشردوستانه فعالیت جدیدی برای او محسوب می‌شود. او قبلاً در مرکز تهیه غذا کار می‌کرد. دوستان و آشنایان مشتاق کمک‌رسانی بودند و این اشتیاق مدام در حال افزایش است.

داوطلبان فلسطینی خود به یک جامعه تبدیل شده‌اند و تجارب مشترک خود را به اشتراک می‌گذارند و به زندگی بدون ساختار خود، ساختار می‌بخشند. تعدادی دانشجوی نیز در میان داوطلبان حضور دارند. منیر اسکایک، ۲۰ ساله، که در ماه نوامبر وارد مصر شد، سال سوم خود را در رشته مهندسی نرم‌افزار در دانشگاه الازهر می‌گذراند. او اکنون در حال توسعه یک سیستم برنامه کاربردی تحت وب برای شبکه فلسطین است و در عین حال به‌دنبال کار هم می‌گردد. داوطلب دیگر، علی نصروف، ۲۶ ساله است که سال چهارم خود را در الازهر می‌گذراند و به‌عنوان معلم گیتار کلاسیک کار می‌کرد و در موسیقی درمانی پس از جنگ نیز تخصص داشت. نصروف که در ماه دسامبر وارد مصر شد، می‌گوید: «خیلی خوب است که داوطلب این کار شده‌ام.»

«ابتکار ستاد» نهاد متشکل از فلسطینی‌های آواره است که از دیگر فلسطینی‌های آواره در غزه و قاهره حمایت می‌کند. بنیانگذار این نهاد امل عونی، ۲۸ ساله است که دارای مدرک توسعه اجتماعی بوده و فعال سابق جوانان است. او هنگام شروع جنگ در یک سفر کاری در قاهره بود و از آن زمان نتوانسته به خانه بازگردد. عونی توضیح می‌دهد که «ستاد» در عربی به معنای «حمایت» است، «زیرا ما از یکدیگر حمایت می‌کنیم.»

این گروه برای تهیه غذاهای گرم و نان به خانواده‌های ساکن در پناهگاه‌ها و چادرها در رفح پول جمع‌آوری می‌کند. در قاهره هم آنها در زمینه غذا، اجاره، درمان پزشکی، پوشاک

NEWLINES
MAGAZINE

می‌خواهیم به

روایت فلسطینی‌های غزه در مصر که هنوز آ

